

Potęga i ekspansja Szwecji. Brandenburgia

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Platon, *Państwo*, tłum. W. Witwicki, Warszawa 1990, s. 557.
- Źródło: Arystofanes, *Osy*, tłum. J. Ławińska-Tyszkowska, w. 300–303.
- Źródło: Izokrates, tłum. R. Kulesza, 7, 54.

- Źródło: Arystofanes, *Rycerze*, t. w. 40–44, tłum. J. Ławińska-Tyszkowska z jedną zmianą, Wrocław 1991.
- Źródło: *Żywot Peryklesa*, [w:] Plutarch, tłum. M. Brożek, rozdz. 37.
- Źródło: Demostenes, *Przeciw Meidiasowi*, ust. 95.
- Źródło: Benedetto Bravo, Ewa Wipszycka, Aleksander Wolicki, Marek Węcowski, *Historia starożytnych Greków*, t. 2, Warszawa 2009, s. 429.
- Źródło: Tukidydes, *Wojna peloponeska*, t. ks. II, rozdz. 37, tłum. K. Kumaniecki, Warszawa 1988.
- Źródło: *Historia Polski nowożytnej. Wybór tekstów źródłowych*, t. 1, oprac. K. Matwijowski, S. Ochmann, Wrocław 1980, s. 363–364.
- Źródło: *Instrukcja Ludwika XIV dla posła francuskiego w sprawie rokowań z Brandenburgią*, [w:] *Historia nowożytna 1648–1789. Wybór tekstów*, oprac. K. Piwarski, Warszawa 1984, s. 57–58.
- Cytat za: *Historia Polski nowożytnej, Wybór tekstów źródłowych, cz. I*, wybór tekstów i opracowanie S. Ochman, K. Matwijowski, Wrocław 1980, str. 369–370.

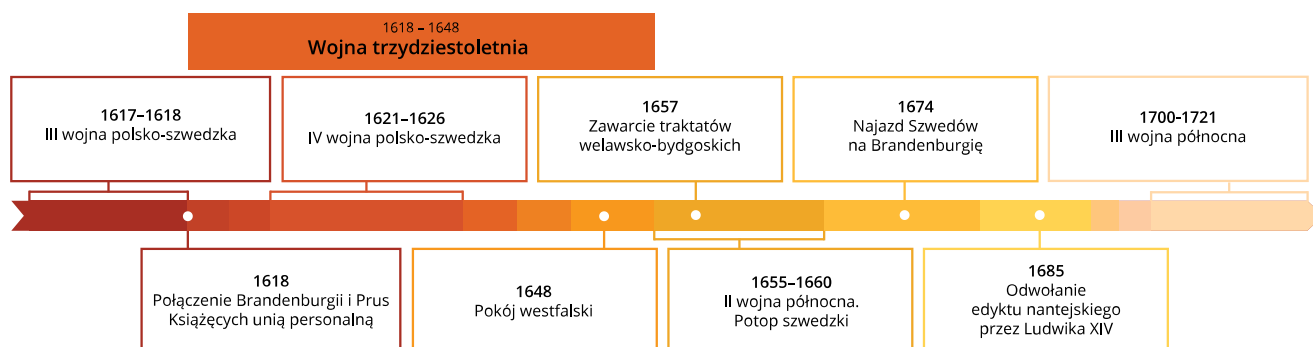

Potęga i ekspansja Szwecji. Brandenburgia

Gerard ter Borch, *Traktat pokojowy w Münster, 1648 r.*

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W XVII w. upadały dawne potęgi, takie jak choćby Hiszpania, i rodziły się nowe. W rejonie Morza Bałtyckiego znaczącą rolę zaczęła odgrywać Szwecja, walcząc o *dominium maris Baltici*, czyli o panowanie nad tym morzem i terenami wokół. Jej rywalem była nie tylko Rzeczpospolita czy Moskwa, ale też zyskująca na znaczeniu Brandenburgia, zacieśniająca dzięki unii personalnej związek z Prusami Książęcymi. W XVIII wieku oba państwa przekształciły się w Królestwo Prus, ważną potęgę militarną i gospodarczą Europy.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

- Opiszysz, jak Szwecja – państwo niezbyt bogate i liczące nieco ponad milion mieszkańców – budowała swoją potęgę w basenie Morza Bałtyckiego.
- Scharakteryzujesz sytuację Brandenburskiej w XVII-wiecznej Europie.
- Przeanalizujesz, jak zmieniały się stosunki między Szwecją a Brandenburską i czy państwa te były dla siebie wyłącznie rywalami.

Przeczytaj

Szwecja u szczytu potęgi

Władcą, który wprowadził Szwecję na drogę do militarnej i politycznej potęgi, był Gustaw II Adolf (1611–1632). Po objęciu władzy zreformował administrację, system skarbowy i sądownictwo oraz stworzył nowoczesną armię i flotę wojenną. W pierwszych latach panowania przesunął granice Szwecji na wschód, odebrawszy Rosji [Karelię](#) i [Ingrię](#). W 1621 r. zajął należące do Rzeczypospolitej Inflanty, a następnie zaatakował i przejściowo opanował Prusy Książęce oraz ujście Wisły.

Po zawarciu w 1629 r. rozejmu z Polską w Altmarku Gustaw II Adolf włączył Szwecję do wojny trzydziestoletniej. Walcząca po stronie protestantów doświadczona, świetnie zorganizowana i dowodzona armia szwedzka kilkakrotnie pokonała wojska cesarskie. Zwycięstwem zakończyła się również stoczona w 1632 r. bitwa pod Lützen, w której jednak król szwedzki poległ.

Śmierć Gustawa II Adolfa skomplikowała sytuację wewnętrzną w Szwecji – na tronie zasiadła zaledwie sześciolatnia córka króla Krystyna Waza, w imieniu której państwem rządził kanclerz Axel Oxenstierna. Regencja nie osłabiła międzynarodowego znaczenia Szwecji, nadal uczestniczyła ona w wojnie trzydziestoletniej i na mocy pokoju westfalskiego (1648 r.) powiększyła swoje terytorium o Pomorze Przednie ze Szczecinem i wyspami Wolin, Rugią i Uznam, arcybiskupstwo Bremy (bez miasta Brema), biskupstwo Verden i kilka miast w Rzeszy. Dzięki temu Szwedzi uzyskali kontrolę nad trzema ważnymi rzekami płynącymi przez Rzeszę – Odrą, Łabą i Wezerą, kontrolując handel.

Córka Gustawa II Adolfa, Krystyna Waza, zasiadła na tronie w 1632 r. w wieku sześciu lat. Jej opiekun kanclerz Axel Oxenstierna planował wydanie Krystyny za jej bliskiego kuzyna, Karola Gustawa, wnuka Karola IX Sudermańskiego. Małżeństwo nie doszło do skutku, ale królowa ogłosiła niedoszłego małżonka dziedzicznym księciem Szwecji i następcą tronu. W 1654 r. przeszła na katolicyzm i abdykowała na rzecz Karola X Gustawa.

Źródło: Abraham Wuchters, 1661, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Epizod bitwy pod Lützen – śmierć Gustawa II Adolfa.

Czy śmierć Gustawa II Adolfa wpłynęła na dalsze uczestnictwo Szwecji w wojnie trzydziestoletniej?

Źródło: Carl Wahlbom, 1855, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Po abdykacji Krystyny Wazy królem został jej cioteczny brat Karol X Gustaw (1654–1660). Niemal całe jego panowanie przebiegało pod znakiem wojny z Polską, którą rozpoczął w 1655 r. Lata „potopu szwedzkiego” to okres największej siły Szwecji i jej największego zasięgu terytorialnego. Szwecja stała się wówczas regionalnym mocarstwem, którego potęga zaczęła budzić obawy władców państw sąsiednich. Dlatego zawiązały one antyszwedzką [koalicję](#), w skład której weszły: Rzeczpospolita, Dania, Brandenburgia, Habsburgowie, Holandia i Moskwa. Wojnę zakończył pokój oliwski zawarty już po śmierci Karola X Gustawa w 1660 roku.

Następcą Karola X Gustawa został jego czteroletni syn Karol XI (1660–1697). Po osiągnięciu samodzielności starał się nawiązać do tradycji swoich wielkich poprzedników i w sojuszu z Francją w 1674 r. zaatakował Brandenburgię. Elektor brandenburski otrzymał jednak pomoc ze strony Danii oraz Holandii i pokonana Szwecja musiał oddać mu części ziem na Pomorzu. Szwedzi stracili m.in. Szczecin, który Brandenburgia zwróciła dopiero na skutek nacisków francuskich. Ujawniona podczas wojny słabość Szwecji skłoniła Karola XI do przeprowadzenia reform w kraju, które pozwoliły wprowadzić rządy absolutne.

Nabytki Szwecji na wybrzeżach Bałtyku od XVI do XVII wieku. Jaki kraj był największym rywalem Szwecji w basenie Morza Bałtyckiego?

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie T. Cegielski, K. Zielińska, *Historia. Dzieje nowożytne. Podręcznik do klasy II liceum ogólnokształcącego*, WSiP, Warszawa 1998, s. 167, licencja: CC BY-SA 3.0.

Wzrost znaczenia Brandenburgii

Brandenburgia, w której panowała elektorska linia Hohenzollernów, do końca XVI w. była jednym z wielu krajów niemieckich. To niewielkie państwo zaczęło zyskiwać na znaczeniu dzięki zacieśnieniu związku z Prusami Książęcymi, rządzonymi przez pruską linię Hohenzollernów. Choroba psychiczna księcia pruskiego Albrechta Fryderyka spowodowała, że prawną opiekę nad nim powierzono **elektorowi** brandenburskiemu. Od 1608 r. był nim Jan Zygmunt, który pojął za żonę córkę księcia Annę Hohenzollern, dzięki czemu po śmierci Albrechta Fryderyka w 1618 r. połączył Brandenburgię i Prusy Książęce **unią** personalną.

Zacieśnienie więzi między obu państwami nie było łatwe. Nie miały one ze sobą styczności terytorialnej, ponieważ rozdzielały je Prusy Królewskie, a ponadto Brandenburgia wchodziła w skład cesarstwa, a Księstwo Pruskie było lennem Polski.

Podwaliny pod przyszłą potęgę państwa Hohenzollernów położył inny elektor brandenburski i książę pruski Fryderyk Wilhelm. Umiejętnie wykorzystywał sytuację międzynarodową: utrzymujący się stan

Fryderyk Wilhelm (1620–1688), portret pędzla Gedeona Romandona z 1688 r.

Fryderyk Wilhelm, syn Jerzego Wilhelma Hohenzollerna i Elżbiety Charlotty Wittelsbach, elektorem brandenburskim i księciem pruskim został w 1640 r. Podczas II wojny północnej (potopu szwedzkiego) w 1656 r. sprzymierzył się ze Szwecją przeciwko Polsce, by w 1657 r. odstąpić od sojuszu ze Szwecją w zamian za zniesienie lennej zależności Księstwa Pruskiego od Polski. Fryderyk Wilhelm położył podwaliny pod przyszłą potęgę Prus i zyskał miano Wielkiego Elektora.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

zagrożenia w rejonie południowego Bałtyku posłużył mu jako pretekst do wprowadzenia stałych podatków na finansowanie armii. Dzięki niej mógł odgrywać coraz bardziej znaczącą rolę w Europie Środkowej.

Podczas wojny trzydziestoletniej Fryderyk Wilhelm wystąpił po stronie Francji i Szwecji, dzięki czemu na mocy [traktatu westfalskiego](#) uzyskał Pomorze Zachodnie wraz z Kołobrzegiem. Wykorzystał najazd szwedzki na Polskę, w trakcie którego zręcznie lawirował między obiema stronami konfliktu. W 1656 roku przystąpił do [traktatu w Radnot](#), który był próbą rozbioru Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Fryderyk Wilhelm w zamian za odstąpienie od traktatu wynegocjował z królem polskim Janem Kazimierzem dla siebie i swoich potomków uzyskanie suwerenności w Prusach Książęcych, zrywając tym samym wszelką zależność od Polski, co potwierdzono traktatami welawsko-bydgoskimi w 1657 roku.

Panowanie Fryderyka Wilhelma to także okres pomyślności gospodarczej państw Hohenzollernów. W połowie XVII w. na

znaczeniu zyskały szlaki handlowe przebiegające przez Brandenburgię. Do ich rozkwitu przyczyniła się liczna imigracja [hugenotów](#), którzy zostali zmuszeni do opuszczenia Francji po odwołaniu przez Ludwika XIV [edyktu nantejskiego](#) w 1685 roku. Przybysze osiedlali się w brandenburskich miastach, wspierając rozwój rzemiosła i handlu.

Potomni za zasługi dla domu Hohenzollernów nadali Fryderykowi Wilhelmowi tytuł Wielkiego Elektora, a ciągłe zmiany sojuszy i brak stałości w polityce zagranicznej przysporzyły mu przydomku „lis znad Szprewy”.

Rozwój terytorialny Brandemburgii i Prus w XVII-XVIII w. Wytlumacz, dlaczego rozwój terytorialny Brandemburgii i Prus był zagrożeniem dla Rzeczypospolitej.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

edykt nantejski

rozporządzenie króla Francji Henryka IV wydane 13 kwietnia 1598 r. w Nantes; edykt nantejski zakończył francuskie wojny religijne i określił zasady współistnienia katolików i protestantów: na jego mocy wprowadzono we Francji wolność wyznania, a hugenoci otrzymali równe katolikom prawa, a także swobodę kultu (z wyłączeniem Paryża); gwarancją przestrzegania edyktu było m.in. przekazanie francuskim protestantom ok. 100 twierdz na terenie kraju

elektor (w Rzeszy)

(z łac. *elector* – wyborca) tytuł książąt Rzeszy uprawnionych do udziału w wyborze cesarza

hugenoci

(z franc. *huguenots* – członkowie sprzysiężenia) wyznawcy kalwinizmu we Francji w XVI i XVII w.

Ingria

historyczna kraina w północno-wschodniej Europie, leżąca między Zatoką Fińską i rzeką Narwą a jeziorem Ładoga, sąsiadująca z Karelią

Karelia

historyczna kraina w północno-wschodniej Europie, leżąca między Morzem Bałtyckim a Morzem Białym; obecnie jej ziemie należą w większości do Rosji, a część do Finlandii

koalicja

(z łac. *coalitus* – zrosnięty, od *coalescere* – zrastać się) układ o wspólnym działaniu obejmujący dwa lub więcej państw, mający doprowadzić do osiągnięcia zamierzonych celów

traktat rozbiorowy

znany jest jako traktat z Radnot; sygnatariuszami byli: Szwecja, Brandenburgia (Fryderyk Wilhelm), Bohdan Chmielnicki, Bogusław Radziwiłł oraz Jerzy Rakoczy jako przedstawiciel Siedmiogrodu; wstępny podział określał, jakie ziemie – po odniesieniu zwycięstwa nad Rzeczpospolitą – przypadną uczestnikom traktatu.

Postanowienia:

- Szwecja miała otrzymać: Inflanty i Kurlandię oraz Prusy Królewskie, Kujawy, północne Mazowsze, Żmudź;
- Brandenburgia – Wielkopolskę;
- Bohdan Chmielnicki – Ukrainę;
- Bogusław Radziwiłł – województwo nowogrodzkie;
- Siedmiogród – resztę państwa, która nie została podzielona pomiędzy pozostałych uczestników traktatu.

traktaty welawsko-bydgoskie

dwa układy zawarte w 1657 r. między Rzeczpospolitą a elektorem brandenburskim, władcą Prus Książęcych; w Welawie Rzeczpospolita zwolniła elektora od zależności lennej, a w Bydgoszczy zawarła z nim przymierze przeciw Szwedom

unia

tu: związek kilku państw; unia personalna – związek kilku państw połączonych osobą tego samego władcy, ale z zachowaniem odrębności ustrojowych; unia realna – związek kilku państw polegający na ujednoliceniu wewnętrznym państw członkowskich

Słowa kluczowe

Szwecja, Brandenburgia, Księstwo Pruskie, Hohenzollernowie, Gustaw II Adolf, Karol X Gustaw, Wielki Elektor, Europa w XVI–XVII w.

Bibliografia

A. Kersten, *Historia powszechna. Wiek XVII*, Warszawa 1984.

K. Mikulski, J. Wijaczka, *Historia powszechna. Wiek XVI–XVIII*, Warszawa 2012.

Wielka Historia Świata, t. 7, *Świat w XVII wieku*, red. A. Podraza, Warszawa 2005.

Z. Wójcik, *Historia powszechna. Wiek XVI–XVII*, wyd. 12, Warszawa 2012.

A. Wyczański, *Historia powszechna. Wiek XVI*, Warszawa 1987.

Mapa interaktywna

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą, a następnie wykonaj kolejne polecenia.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

W jakim kierunku szła ekspansja Brandenburgii i Prus? Kosztem jakich ziem nastąpił wzrost terytorialny tych państw? Wyjaśnij, dlaczego ekspansja postępowała w tym, a nie w innym kierunku?

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Wymień etapy rozwoju terytorialnego Brandenburgii i Prus w latach 1648-1795.

Twoja odpowiedź

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Przypisz wymienione postaci do odpowiadających im państw.

Państwo	Postać
Szwecja	
Brandenburgia	

- Filip IV
- Wilhelm Orański
- Fryderyk Wilhelm
- Karol X Gustaw

Ćwiczenie 2

Ułóż podane wydarzenia w kolejności chronologicznej.

- najazd Karola X Gustawa na Polskę
- śmierć Gustawa II Adolfa
- zawarcie traktatów welawsko-bydgoskich
- zawarcie traktatu westfalskiego

Ćwiczenie 3

Wskaż elektora brandenburskiego, który został wyróżniony tytułem Wielkiego Elektora.

☐ Jerzy Wilhelm

☐ Fryderyk Wilhelm

☐ Fryderyk III

☐ Jan Zygmunt

Ćwiczenie 4

Dopasuj władców szwedzkich do wydarzeń, które miały miejsce za ich panowania.

Przystąpienie Szwecji do wojny trzydziestoletniej -

Zawarcie pokoju westfalskiego -

Zawarcie pokoju oliwskiego -

Krystyna Waza

Karol XI

Karol X Gustaw

Gustaw II Adolf

Ćwiczenie 5

Wskaż zdania prawdziwe i fałszywe.

Zdanie	Prawda	Fałsz
Do połączenia w jednym ręku rządów w Brandenburgii i Księstwie Pruskim doszło po śmierci Jana Zygmunta.	☐	☐
Na mocy traktatu westfalskiego Brandenburgia powiększyła się o Pomorze Zachodnie.	☐	☐
Polska zrzekła się praw lennych do Księstwa Pruskiego podczas wojny trzydziestoletniej.	☐	☐

Przeczytaj tekst źródłowy, a następnie wykonaj polecenie.

“ *Instrukcja Ludwika XIV dla posła francuskiego w sprawie rokowań z Brandenburgią* ”

Król [Ludwik XIV] z tym większą przykrością dowiaduje się, że Elektor [Fryderyk Wilhelm] zamierza utrzymać część zdobyczy uzyskanych na Szwecji, co do której Jego Majestat ma poważne zobowiązania przywrócenia jej dawnych granic drogą pokoju; ponieważ zaś Król zawsze pragnął utrzymania postanowień traktatów westfalskich, niczego nie oczekuje się z większym zadowoleniem od traktatu pokoju, jak przywrócenia tamtych traktatów w całej ich mocy.

Nie może być więc tak, aby Elektor zatrzymał część Pomorza, którą pokój w Osnabrück przyznał Szwecji! Król pragnie tedy, aby Elektor zechciał, tak dla dobra swej ojczyzny, jak też ze względu na korzyści, jakich winien mu przysporzyć ścisły alians z Jego Majestatem, zrezygnować ze zdobyczy, które naraziłyby go jedynie na długą wojnę i w której zobaczyliby armie Jego Majestatu [Ludwika XIV] połączone z wojskami Szwecji.

Źródło: *Instrukcja Ludwika XIV dla posła francuskiego w sprawie rokowań z Brandenburgią*, [w:] *Historia nowożytna 1648–1789. Wybór tekstów*, oprac. K. Piwarski, Warszawa 1984, s. 57–58.

Na podstawie tekstu źródłowego rozstrzygnij, po której stronie konfliktu szwedzko-brandenburskiego opowiedział się Ludwik XIV. Uzasadnij odpowiedź, powołując się na dwa argumenty zaczerpnięte ze źródła.

Przeczytaj tekst źródłowy, a następnie wykonaj polecenie.

“ *Historia Polski nowożytnej. Wybór tekstów źródłowych* ”

A przeto tak dla tych, jako też osobliwie dla niżej wyrażonych i innych niektórych jeszcze sprawiedliwych przyczyn Księstwo Pruskie w tych granicach zamknięte, w których go Najjaś. Kurwirszt niegdyś lennym prawem przed zaczęciem tej wojny trzymał, tak on sam, jako i też wszyscy następcy Jego po mieczu od niego idący, z prawego łoża zrodzeni i inni jacyżkolwiek póki płci męskiej stawać będzie, Najjaś. Kurwirszta potomkowie udziałnym odtąd prawem a zupełną i jednowładną mocą mieć, dziedziczyć i bez żadnego do pełnienie dawnych powinności obowiązku w nim panować będą.

Źródło: *Historia Polski nowożytnej. Wybór tekstów źródłowych*, t. 1, oprac. K. Matwijowski, S. Ochmann, Wrocław 1980, s. 363–364.

Wskaż właściwe dokończenie zdania.

Cytowany traktat został zawarty pomiędzy...

☐ Karolem X Gustawem a Janem II Kazimierzem

☐ Zygmunt III Wazą a Fryderykiem Wilhelmem

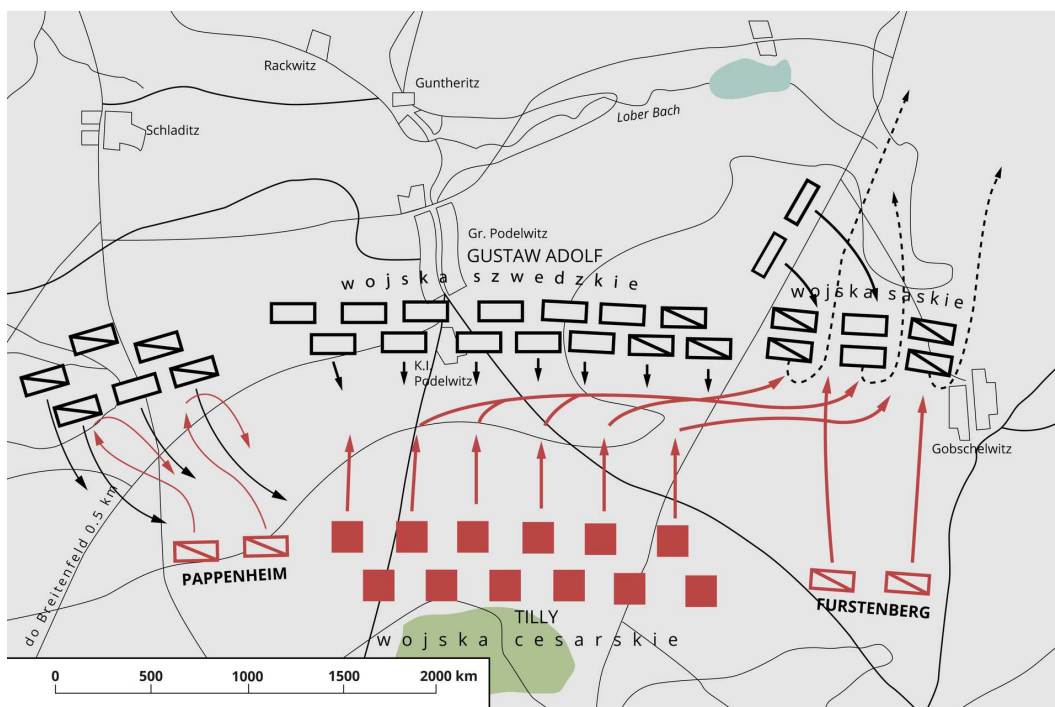
☐ Janem II Kazimierzem a Fryderykiem Wilhelmem

☐ Zygmunt III Wazą a Gustawem II Adolfem

☐ Fryderykiem Wilhelmem a Karolem X Gustawem

Zapoznaj się z ilustracją oraz tekstem źródłowym, a następnie wykonaj polecenie.

Źródło A

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło B

« Najjaśniejszy i Najpotężniejszy Książę i Pan Kazimierz Król Polski za siebie i dziedziców, potomków swoich, mocą teraźniejszego instrumentu pokoju, wszelkich swoich pretensji do Królestwa Szwedzkiego i W. Ks. Finlandii i do inszych do niego należących prowincji, krajów, państw, miast, grodów, zamków, tak świeżo, jako też dawniej nabytych, tudzież do dziedzicznych dóbr ojczystych w Królestwie Szwedzkim i w pomniejszych prowincjach położonych, uroczyście i raz na zawsze zrzeka się i że na potym nigdy więcej do Królestwa Szwedzkiego i przyrzeczonych prowincji i dóbr, pretensji sobie rościć nie będzie, przyrzeka. [...]

§1. Najjaśniejszy Król i wszystkie stany Królestwa Polskiego i W. Ks. Litewskiego odtąd na zawsze odstąpią mocą teraźniejszego pokoju Najjaś. Królowi JMci Szwedzkiemu i Jego następcom Królom i Królestwu Szwedzkiemu i Jego następcom Królom i Królestwu Szwedzkiemu wszystkich Inflant z tamtej strony Dźwiny leżących, które dotąd Szwecja przez cały przerwy wojennej czas trzymała i dzierżyła.

Cytat za: *Historia Polski nowożytnej, Wybór tekstów źródłowych, cz. I*, wybór tekstów i opracowanie S. Ochman, K. Matwijowski, Wrocław 1980, str. 369-370.

Rozstrzygnij, czy bitwa przedstawiona na mapie oznaczonej jako źródło A została stoczona podczas wojny, którą kończył traktat pokojowy oznaczony jako źródło B. Uzasadnij odpowiedź.

Dla nauczyciela

Autor: Martyna Wojtowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Potęga i ekspansja Szwecji. Brandenburgia

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń:

1) przedstawia drogę do nowego modelu monarchii europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- opisuje budowę potęgi szwedzkiej w basenie Morza Bałtyckiego;
- wyjaśnia znaczenie haseł *dominium maris Baltici* i Wielki Elektor;
- ocenia znaczenie Brandenburgii w XVII-wiecznej Europie;
- wskazuje ziemie znajdujące się pod panowaniem elektorów brandenburskich i książąt pruskich.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;

- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Potęga i ekspansja Szwecji. Brandenburgia”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” i multimedium w sekcji „Mapa interaktywna” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.
2. Chętni lub wybrani uczniowie przygotowują prezentację na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj”. Mogą podzielić się zagadnieniami: jeden opracowuje temat wzrostu znaczenia Szwecji, drugi – Brandenburgii.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla uczniom na tablicy temat lekcji, nawiązując do zagadnień opisanych w sekcji „Wprowadzenie”. Omawia cele lekcji.
2. Raport z przygotowań. Nauczyciel przy użyciu dostępnego w panelu użytkownika raportu weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczestnicy zajęć zapoznali się z udostępnionym e-materiałem. Nauczyciel poleca uczniom, aby zgłaszali swoje propozycje pytań do wspomnianego tematu. Jedna osoba może zapisywać je na tablicy. Gdy uczniowie wyczerpią swoje pomysły, a pozostały jeszcze jakieś ważne kwestie do poruszenia, nauczyciel uzupełnia informacje.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel przypomina o prezentacjach przygotowanych przez uczniów przed lekcją. Poleca ochotnikom, aby zaprezentowali efekty swojej pracy przed resztą klasy. Po

prezentacjach uczniowie krótko o nich dyskutują, dodają informacje, które ich zdaniem warto uwzględnić. Prowadzący może korygować odpowiedzi i je uzupełniać.

2. **Praca z multimedium („Mapa interaktywna”).** Nauczyciel prosi wybranego ucznia o przeczytanie polecenia 2: „Scharakteryzuj ustrój terytorialny państwa Hohenzollernów brandenburskich”. Poleca uczniom, aby w parach opracowali odpowiedzi. Po ustalonym wcześniej czasie przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się na ochotnika) pary prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie się do niej ustosunkowują. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia odpowiedź.
3. W podobny sposób uczniowie pracują z poleceniem 3, wymieniając ziemie Hohenzollernów brandenburskich wchodzące w skład cesarstwa oraz należące do nich ziemie niewchodzące w skład cesarstwa u schyłku XVII w.
4. **Utrwalanie wiedzy i umiejętności.** Nauczyciel przechodzi do sekcji „Sprawdź się”. Uczniowie indywidualnie rozwiązują zadania od 1 do 6 na czas, od łatwiejszych do trudniejszych. Nauczyciel na platformie śledzi postępy uczestników zajęć. Osoba, która poprawnie rozwiąże zadania jako pierwsza, wygrywa, a nauczyciel może nagrodzić uczniów ocenami za aktywność.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. W kontekście ich realizacji następuje omówienie ewentualnych problemów z rozwiązaniem ćwiczeń i poleceń z sekcji „Sprawdź się”.
2. Na koniec zajęć nauczyciel poleca uczniom rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach nauczyłem się/nauczyłam się...

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia interaktywne nr 7 i 8. Przygotuj uzasadnienia poprawnych odpowiedzi.

Materiały pomocnicze:

A. Kersten, *Historia powszechna. Wiek XVII*, Warszawa 1984.

K. Mikulski, J. Wijaczka, *Historia powszechna. Wiek XVI–XVIII*, Warszawa 2012.

Wielka Historia Świata, t. 7, *Świat w XVII wieku*, red. A. Podraza, Warszawa 2005.

Z. Wójcik, *Historia powszechna. Wiek XVI–XVII*, wyd. 12, Warszawa 2012.

A. Wyczański, *Historia powszechna. Wiek XVI*, Warszawa 1987.

Wskazówki metodyczne:

Mapę interaktywną uczniowie mogą wykorzystać w lekcji powtórkowej dotyczącej Europy w XVII w., a także jako materiał ilustracyjny w lekcji poświęconej I rozbiorowi Polski.

